

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційне дослідження Ярмолюк Олени Валеріївни «Методичні засади формування навичок хорового менеджменту студентів педагогічних коледжів у процесі фахової підготовки», подане на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 01 - Освіта/Педагогіка за спеціальністю 014 Середня освіта (Музичне мистецтво)

Науковий інтерес до окресленої проблеми зумовлений актуальністю реформування сучасної освітньої системи в Україні, спрямуванням на соціальну динаміку та зміни; глобалізацію та діджиталізацію освітніх процесів, умови ринкової економіки; необхідністю осмислення оновлених цінностей, цілей, завдань та змісту вітчизняної педагогічної освіти в умовах глобалізації та євроінтеграції.

Доцільність проблеми дослідження, обраної Ярмолюк О.В., визначається сучасними високими вимогами до особистості вчителя музичного мистецтва, актуальним завданням якого, в умовах становлення та розвитку Української держави, є виховання духовно багатого та національно свідомої особистості учня, з почуттям причетності до рідної Батьківщини, свого народу та людства в цілому. Усе це зумовлює необхідність перегляду змісту, форм, методів, створення необхідних умов у закладах вищої освіти, використання інноваційних технологій та новітніх форм навчання, забезпечення роботи персоналу в різних умовах (онлайн, офлайн, асинхронно), підготовку відповідних науково-педагогічних кадрів, їхній розвиток та мотивацію, формування навичок менеджерської діяльності в освітній галузі (в тому числі щодо управління хоровими колективами).

Беззаперечно, що одним із головних завдань менеджменту в закладах освіти є забезпечення ефективного використання ресурсів (матеріальних, людських, інформаційних тощо) з метою надання якісних освітніх послуг здобувачам освіти. Це потребує розробки ефективних стратегій фінансового управління, пошуку новітніх інновацій, впровадження інформаційних та цифрових технологій,

підготовка відповідного кваліфікованого персоналу, використання актуальних форм та методів роботи в освітньому процесі, що відповідають сучасним вимогам.

Концептуальні положення означеної проблеми відображено у працях вітчизняних науковців, дослідників, які стосуються управління хорovими колективами, діяльності видатних українських колективів та хорovих діячів, специфіки регіонального розвитку диригентсько-хорового виконавства, головних тенденцій конкурсно-фестивального руху у сфері хорovої культури та соціокультурного значення диригентської діяльності.

Таким чином, актуальність дослідження О. В. Ярмолюк незаперечна, його можна розглядати як відповідь педагогічної науки на соціальне замовлення щодо підвищення якості освіти, спрямованої на модернізацію системи мистецько-педагогічної підготовки майбутніх керівників вокально-хорових колективів та вчителів музичного мистецтва.

Слід відзначити глибоке усвідомлення дисертанткою провідних ідей формування навичок хорovого менеджменту особистості майбутнього вчителя музичного мистецтва в процесі фахової підготовки в педагогічному коледжі. Структура дисертації логічна і послідовна, відповідає основним вимогам АК МОН України до дисертаційних робіт: вона складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків.

У вступі чітко сформульовані мета і завдання дослідження та засоби їх досягнення, наукові методи й підходи. Ярмолюк О.В. обґрунтовано доводить значущість дисертаційної роботи, використовуючи значний систематизований емпіричний матеріал. Наукова новизна роботи полягає в теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці специфіки формування навичок хорovого менеджменту студентів педагогічних коледжів у процесі фахової підготовки; удосконаленні компонентної структури навичок хорovого менеджменту студентів педагогічних коледжів у процесі фахової підготовки як сукупності взаємопов'язаних компонентів: мотиваційно-оцінного, емоційно-комунікативного, організаційного, управлінського та рефлексивного; розробці

критеріїв, показників, поетапної методики формування навичок хорового менеджменту студентів педагогічних коледжів у процесі фахової підготовки; рівнів сформованості навичок хорового менеджменту студентів педагогічних коледжів у процесі фахової підготовки; удосконаленні змісту і теоретико-методичного осмислення феномена «хоровий менеджмент» на основі сучасної парадигми національної вищої освіти, що дає змогу розглядати його як процес підготовки студентів до диригентсько-хорової інноваційної роботи, кінцевим результатом якого є інтегрована готовність студентів до виконання різних видів музично-педагогічної діяльності.

Дисертанткою опрацьовано значну кількість наукових джерел авторів сьогодення і минулого (список опрацьованих джерел складає 173 найменування, з них 2 – іноземними мовами). Загальний обсяг дисертації – 251 сторінка, основний зміст подано на 193 сторінках.

Апробація результатів дослідження є достатньою. Основні наукові положення дослідження обговорювалися на наукових зібраннях різного рівня, зокрема на міжнародних, всеукраїнських, регіональних науково-практичних конференціях. Результати дослідження дисертанткою презентовано в 10 одноосібних науково-методичних публікаціях та 1 у співавторстві, з яких 4 у наукових фахових виданнях України, одному, проіндексованому у базах даних Web of Science Core Collection та 6 статей мають апробаційний характер.

У першому розділі – «Теоретико-методологічні основи дослідження» – проаналізовано проблему формування навичок хорового менеджменту студентів педагогічних коледжів, майбутніх керівників вокально-хорових колективів та вчителів музичного мистецтва закладу загальної середньої освіти, які набуваються ними в процесі їхньої фахової диригентсько-хорової підготовки; досліджено менеджментську діяльність в сучасних закладах мистецької освіти; окреслено специфіку та особливості діяльності педагогічних коледжів з формування хорового менеджменту.

Спираючись на науково-педагогічні праці, дисертанткою визначено «менеджмент» як процес діяльності, який забезпечує координацію, планування, організацію та здійснення контролю за наявними чи потенційно можливими

ресурсами (переважно, людськими та матеріально-технічними) задля досягнення поставленої мети.

Зазначено, що менеджмент у сучасних закладах освіти є однією з ключових компонентів забезпечення ефективного функціонування їхньої діяльності, якісного надання освітніх послуг здобувачам освіти, організації та мотиваційної складової роботи науково-педагогічного колективу, відповідного матеріально-технічного забезпечення, налагодження міжсистемної та міжнародної співпраці тощо.

Доведено, що керівництво хоромим колективом – надзвичайно структурний та багатокомпонентний процес, що включає в себе виховну, художньо-виконавську, організаційну, менеджерську та керівну функції, забезпечує подальший розвиток хору та його учасників, їхню творчу реалізацію, культурно-просвітницьку діяльність.

У другому розділі – «Методичне забезпечення формування навичок хорового менеджменту студентів педагогічних коледжів» – обґрунтовано поняття «хорового менеджменту» як сукупності (системи) заходів, спрямованих на створення, організацію, підтримку, функціонування та розвиток аматорського, навчального чи професійного виконавського хорового колективу; визначено його компонентну структуру.

Дисертанткою запропоновано методичні засади формування навичок хорового менеджменту, які передбачають сукупність особистісно-орієнтованого, мотиваційно-ціннісного, гносеологічного та діяльнісно-практичного компонентів.

Практична реалізація методичних засад формування навичок хорового менеджменту ґрунтується на використанні відповідних методів, серед яких спостереження та аналіз роботи диригента-практика (викладача чи студента-випускника), обговорення матеріалу у міні-лекційному форматі, моделювання конкретних ситуацій репетиційної чи концертної діяльності з хоромим колективом, практичне використання різних форм комунікації майбутнього керівника хорового колективу, рольові ігри, метод проєкту, метод емоційного стимулювання, метод конкретних ситуацій, технологія коучингу.

Запропоновано форми здійснення освітнього процесу для впровадження методичних засад формування навичок хорового менеджменту (індивідуальна робота зі здобувачами освіти з урахуванням їхньої особистісної траєкторії, лабораторні та практичні заняття, формат лекцій (міні та гостьових)).

Обґрунтовано педагогічні умови, що сприяють формуванню навичок хорового менеджменту студентів педагогічних коледжів у процесі здійснення їхньої фахової підготовки, серед яких: удосконалення змісту диригентсько-хорової підготовки майбутніх вчителів музичного мистецтва, збагачення процесу навчання сучасними інноваційними формами та методами роботи, що сприятимуть розвитку управлінських якостей та формуванню відповідних якостей у студентів; актуалізація міждисциплінарної інтеграції та поглиблений взаємозв'язок теоретичної та практичної підготовки майбутніх керівників хорових колективів; забезпечення відповідного рівня мотивації, формування ціннісної траєкторії особистісного розвитку здобувачів освіти; набуття власного менеджерського досвіду під час здійснення диригентсько-хорової роботи, стимуляція студентів до здійснення виконавської діяльності в межах функціонування вокально-хорових колективів; активізація процесів самоаналізу та саморефлексії у майбутніх керівників хорових колективів, розвиток їхньої зацікавленості до самостійної роботи.

У третьому розділі – «Дослідно-експериментальна робота з методики формування навичок хорового менеджменту студентів педагогічних коледжів у процесі фахової підготовки» – обґрунтовано процедуру діагностики (визначення критеріїв, показників, рівнів) формування навичок хорового менеджменту в процесі диригентсько-хорової підготовки здобувачів фахової передвищої та вищої освіти, що є необхідними для подальшої практичної роботи майбутніх керівників вокально-хорових колективів, які функціонують на базі закладів дошкільної, загальної середньої чи позашкільної освіти, а також палаців (будинків) культури, громадських установ, релігійних об'єднань аматорського та професійного спрямування; описано перебіг експериментальної роботи та проаналізовано динаміку досліджуваного феномену в зіставленні даних констатувального етапу експерименту та контрольного зрізу.

Під час проведення формувального етапу експерименту було апробовано формування навичок хорового менеджменту студентів педагогічних коледжів до змісту їхньої фахової диригентсько-хорової підготовки та реалізовано педагогічні умови їхнього впровадження. У межах контрольного етапу експериментального дослідження було здійснено перевірку результатів практичної апробації методичних засад формування навичок хорового менеджменту студентів педагогічних коледжів під час фахової диригентсько-хорової підготовки, що показали їхню доцільність та ефективність.

Проведений формувальний етап педагогічного дослідження підтвердив ефективність розроблених методичних засад та педагогічних умов формування навичок хорового менеджменту студентів педагогічних коледжів у процесі фахової підготовки. Висвітлено результати формувального етапу експерименту та проаналізовано висновки дисертаційної роботи.

Достовірність висновків, результатів дослідження забезпечена логікою і методологією розв'язання завдань, використанням системи методів дослідження, репрезентативності вибірки, кількісним і якісним аналізом експериментальних даних, зафіксованих у дослідженнях емпіричних актів, у практиці діяльності педагогічних закладів фахової передвищої та вищої освіти.

Рецензовану роботу виконано на належному науковому рівні, їй властива оригінальність, актуальність, доступність. Таким чином, мету і завдання дисертаційної роботи можна вважати досягнутими. Одержані результати підтверджують наукову компетентність автора як дослідника.

Позитивно оцінюючи наукове і практичне значення результатів дослідження, вважаємо за доцільне висловити деякі зауваження та побажання:

1. У науковій новизні дисертаційного дослідження зазначено, що в роботі «графічно спроектовано цілісну педагогічну модель диригентсько-хорової підготовки» (с. 22). Натомість запропонована модель має описовий характер в межах розроблених критеріїв та методики формування навичок хорового менеджменту студентів педагогічних коледжів у процесі фахової підготовки. Ми

переконані, що робота б тільки виграла, якби було наявне цілісне графічно-систематизоване зображення запропонованої дисертанткою моделі.

2. У підрозділі 2.2. дисертантка пропонує детальний аналіз освітньо-професійних програм підготовки студентів спеціальності 014 «Середня освіта. Музичне мистецтво». Проте, враховуючи той факт, що заклади фахової передвищої та вищої освіти, на базі яких проводилося дисертаційне дослідження та педагогічний експеримент, здійснюють підготовку майбутніх учителів музичного мистецтва за різними освітніми рівнями (зокрема, освітньо-кваліфікаційний рівень «фаховий молодший бакалавр» та перший (бакалаврський) рівень вищої освіти), вважаємо за доцільне чіткіше конкретизувати та обґрунтувати, який саме освітній рівень було взято за основу експериментального дослідження та впровадження методики формування навичок хорового менеджменту (або ж провести порівняння між ОПП різних освітніх рівнів, показати наступність у вивченні освітніх компонентів диригентсько-хорового циклу).

3. У підрозділі 3.1. зазначено, що зміст експериментальної методики спрямований на «формування та удосконалення менеджерської (управлінської, керівної) *диригентсько-хорової фахової компетентності* майбутнього керівника хорового колективу» і мав на меті «апробацію обґрунтованих у попередніх розділах дисертаційного дослідження *інноваційних педагогічних технологій*» (с. 134). Оскільки зазначені поняття «*диригентсько-хорової фахової компетентності*» та «*інноваційних педагогічних технологій*» не передбачені об'єктом, предметом чи завданнями дослідження, вважаємо такі формулювання не зовсім коректними і такими, що потребують додаткового дослідження.

4. Враховуючи те, що у підрозділі 3.2. зазначається проведення формувального етапу педагогічного експерименту в різних форматах навчання – очному та дистанційному, інколи асинхронному, що залежало від безпекової ситуації в кожному окремому регіоні, вважаємо за доцільне більш ґрунтовне представлення форм роботи та види завдань (в тому числі програмне забезпечення) саме для дистанційного формату роботи зі студентами.

5. З метою якісного та ефективного формування навичок хорошого менеджменту майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі фахової підготовки в педагогічному коледжі доречним було б розробити авторський навчальний спецкурс із хорошого менеджменту для студентів мистецько-педагогічних спеціальностей, в якому цілісно представити систематизовану методика формування навичок хорошого менеджменту.

Однак, вказані зауваження та рекомендації не знижують високої теоретичної і практичної значущості проведеного дослідження.

У цілому, робота Ярмолюк О.В. вирізняється достатнім рівнем теоретичного узагальнення, самостійністю наукового пошуку, творчим підходом до розв'язання наукової проблеми. Визначені теоретично обґрунтовані та експериментально перевірені автором наукові положення мають наукову, теоретичну і практичну цінність. Аналіз дисертаційної роботи дає підставу зробити такий висновок:

Висновок. У цілому, дисертаційна робота Ярмолюк Олени Валеріївни «Методичні засади формування навичок хорошого менеджменту студентів педагогічних коледжів у процесі фахової підготовки» свідчить про загальний високий рівень дослідження. Робота відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року №44, а її автор, Ярмолюк Олена Валеріївна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 014 Середня освіта. Музичне мистецтво.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук,
декан гуманітарно-педагогічного факультету
Комунального закладу вищої освіти
«Барський гуманітарно-педагогічний коледж
імені Михайла Грушевського

М. О. Мороз